

PÅFÖLJDSUTVECKLINGEN

Hanns von Hofer och Nadja Bogestam

Sammanfattning

Påföljdsutvecklingen i Sverige under åren 1975–2011 kan sammanfattas i följande punkter:

- Det svenska påföljdssystemet kännetecknas av många olika påföljder och påföljdskombinationer.
- De flesta lagföringar avser böter i någon form, vilket speglar det faktum att många brott som lagförs är av lindrigare slag.
- Användningen av andra påföljder än böter har överlag varit mycket stabil.
- Villkorlig dom är dock den påföljden som har ökat mest.
- Samtidigt som allt färre unga personer lagförs för brott, lagförs de allt oftare inför domstol (istället för att få ett straffreläggande eller en åtalsunderlåtelse).
- Användningen av fängelsestraff har minskat i antal, medan den utdömda strafftiden har blivit längre. Det har inneburit att antalet intagna på fängelserna har ökat.
- Fängelsepopulationen består idag i huvudsak av personer som dömts för befattning med narkotika samt för vålds- och sexualbrott. Stöldbrott är numera ovanliga som intagningsgrund.

Inledning

I detta kapitel beskrivs hur påföljder för brott har utvecklats under perioden 1975–2011. Påföljdsstatistiken är av stort värde, eftersom den beskriver vad rättssystemet faktiskt gör med personer som befunnits skyldiga till brott. Den beskriver hur många lagföringsbeslut som fattas, vilka brott det handlar om och vilka straff och andra påföljder som tillämpas. Påföljdsstatistiken belyser också vissa egenskaper hos lagöverträdarna, så som kön, ålder och tidigare brottslig belastning. Samtliga dessa variabler kommer att användas nedan när utvecklingen beskrivs.

Några redovisningsprinciper

Redovisningen i detta kapitel börjar med år 1975. Från och med år 1975 finns – efter att betydande statistikomläggningar gjorts i början

av 1970-talet – enhetliga statistikserier att tillgå som omfattar domar, strafförelägganden och åtalsunderlåtelse samt ordningsböter. Domar avser fällande domslut i tingsrätt som inte behöver ha vunnit laga kraft. Strafförelägganden är beslut av åklagare som avser böter och i vissa fall även villkorlig dom. Även åtalsunderlåtelse är beslut av åklagare och innebär att åtal inte väcks trots att den misstänkte bedöms vara skyldig till brottet. Ordningsböter utfärdas av polis eller tull för brott med penningböter eller normerade böter i straffskalan. Det är Åklagarmyndigheten i samråd med Rikspolisstyrelsen som beslutar vilka brott som ska omfattas av ordningsboten. Ordningsböterna redovisas endast summariskt i lagföringsstatistiken.

Påföljdsstatistiken rör lagföringsbeslut mot personer som funnits skyldiga till brott. För att räknas in i påföljdsstatistiken måste en person ha begått ett brott, brottet måste ha blivit anmält, uppklarat och slutligen ha lett till lagföring. Eftersom ett lagföringsbeslut kan avse flera brott och flera påföljder, samt att en och samma person kan lagföras flera gånger under ett kalenderår, är det nödvändigt att ha regler för hur sådana fall ska redovisas i statistiken. I Sverige gäller sedan länge följande tre redovisningsprinciper

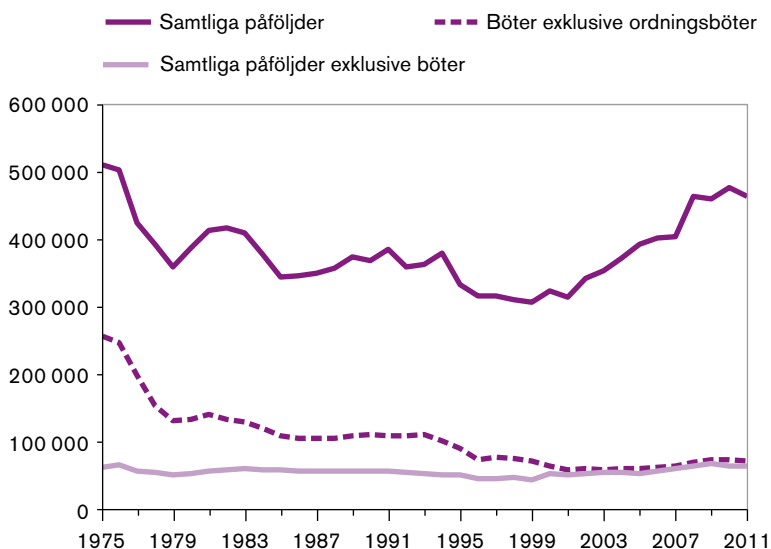
- huvudbrottsprincipen
- huvudpåföljdsprincipen
- lagföringsbeslut.

Huvudbrottsprincipen innebär att till huvudbrott i statistiken väljs det brott i en lagföring som har den strängaste straffskalan. Om två brott har samma straffskala väljs ett av brotten slumpmässigt som huvudbrott. Huvudpåföljdsprincipen innebär på liknande sätt att den strängaste påföljden i domen väljs som huvudpåföljd. Påföljderna har rangordnats efter grad av ingripande med fängelse först och åtalsunderlåtelse sist. Lagföringsbeslut innebär att en person redovisas i statistiken det antal gånger som han eller hon har lagförts under året. Statistiken redovisar således inte antalet unika personer. Med dessa redovisningsprinciper i åtanke kan nu antalet lagföringsbeslut och påföljder beskrivas.

Brottsbalkens juridiska terminologi skiljer för övrigt mellan straffen fängelse och böter samt övriga påföljder. För att förenkla framställningen används här begreppen »straff«, »påföljd« och »sanktion« som liktydiga.

Utvecklingen 1975–2011

Årligen fattas närmare 500 000 lagföringsbeslut i Sverige. År 2011 uppgick antalet till 464 000 lagföringsbeslut i form av 136 000 domar, straff-

Figur 1. Antal lagföringsbeslut totalt inklusive ordningsböter (Samtliga påföljder), antal böter i domstol och strafförelägganden (Böter) samt för övriga påföljder (Samtliga påföljder exklusive böter), åren 1975–2011. (Observera att från och med år 1997 inkluderas fall av böter där dessa utdömts i kombination med villkorlig dom eller strafföreläggande.) Källa: SCB och Kriminalstatistiken.

förelägganden och åtalsunderlåtelser och 328 000 ordningsböter. Totalt lagfördes 110 000 personer.

I figur 1 beskrivs utvecklingen av samtliga lagföringar. Av figuren framgår att lagföringarna mellan åren 1975 och 2011 snarare har minskat än ökat. Utvecklingen skiljer sig således från anmälningsstatistiken som överlag påvisar tydliga ökning under perioden.

Den kraftiga minskningen efter år 1976 förklaras av att fylleri avkriminaliserades år 1977, medan den tillfälliga uppgången i början av 1980-talet hänger samman med ett ökat antal ordningsböter för trafikbrott. Detsamma gäller för uppgången under 2000-talet då antalet utfärdade ordningsböter ökade från cirka 200 000 till 340 000. År 1999 utvidgades ordningsbotsinstitutet¹⁷³ till ett större antal författningar än tidigare, och för att ta tillvara de utökade befogenheterna fick polisen därefter direktiv för en ökad användning av ordningsbot (RPS 2001, sid. 20).

Utvecklingen bestäms alltså i stor utsträckning av hur aktiv polisen är med att utfärda ordningsböter för ringa trafikbrott.¹⁷⁴ Om man ex-

¹⁷³ Riksåklagarens föreskrifter (1999:178) om ordningsbot för vissa brott.

¹⁷⁴ Med ringa trafikbrott avses samtliga trafikbrott som inte faller under trafikbrottslagen (TBL).

kluderar ordningsböterna och enbart ser till utvecklingen för de övriga typerna av böter framträder en tydlig minskning. Totalt sett rör det sig om en minskning med omkring 69 000 lagföringar sedan år 1981. Minskningen avser böter genom dom eller strafföreläggande (se figur 1) och rör i huvudsak trafikbrott av olika slag. När det gäller andra påföljder än böter är utvecklingen mer eller mindre stabil. För det mesta handlar det om mellan 50 000 och 60 000 lagföringar årligen. I det följande beskrivs böter (exklusive ordningsbot) och övriga påföljder i större detalj.

Böter (exklusive ordningsböter)

Böter (exklusive ordningsböter) förekommer i tre olika former: dagsböter, penningböter och normerade böter. Dagsböter är böter, där böternas antal bestäms efter hur grovt brottet är, och varje dagsbots storlek fastställs med hänsyn till den dömda personens ekonomiska förhållanden. Antalet dagsböter kan vara minst 30 och högst 150 (och som gemensamt straff för flera brott högst 200). Beloppet för varje dagsbot kan variera mellan 50 och 1 000 kronor. Minsta totala bötesbeloppet är 750¹⁷⁵ och högsta 200 000 kronor. Dagsböter döms ut av domstol eller utfärdas av åklagare. Penningböter är böter med ett fastställt engångsbelopp. Beloppet kan vara lägst 200 och högst 4 000 kronor och som gemensam påföljd för flera brott högst 10 000 kronor. Normerade böter bestäms efter särskild beräkningsgrund och minsta bötesbeloppet är 100 kronor. Normerade böter förekommer mycket sällan; år 2011 registrerades sex stycken.

I praktiken används dagsböter oftare än penningböter; år 2011 utgjorde dagsböterna 75 procent av samtliga bötespåföljder. Över hälften av dagsböterna ligger i intervallet upp till 44 dagsböter, medan den typiska penningboten uppgår till mellan 1 000 och 4 000 kronor. Dagsböter förekommer framförallt i samband med brott mot lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott (trafikbrottslagen), ringa narkotikabrott och snatteri (63 procent av alla dagsböter år 2011). Penningböter domineras helt och hållet av brott mot Trafikförordningen (1998:1276) (76 procent av alla penningböter år 2011).

Användningen av böter har minskat över tid (se figur 1) och hänger samman med fylleriets avkriminalisering 1977 samt utvidgningen av ordningsbottsinstutet i början av 1980-talet respektive slutet av 1990-talet, då många strafförelägganden fördes över till ordningsböter. Ett tredje skäl till böternas minskning är att böter i allt mindre utsträckning används när det gäller unga personer (15–20 år). År 1981

¹⁷⁵ Minsta bötesbeloppet kan, enligt 25 kap. 2 § andra stycket BrB, vid jämkning bli 750 kronor istället för det i vanliga fall minsta beloppet 1500 kronor (30 i antal gånger 50 i belopp).

uppgick antalet bötespåföljder i denna åldersgrupp till mer än 32 000; år 2011 var de 11 800. Bakom utvecklingen ligger två förhållanden: antalet lagförda unga personer har minskat betydligt under perioden samtidigt som böter blivit en mindre vanlig reaktion mot ungdomsbrott (Dir. 2009:60, sid. 1). Det anses att böter drabbar unga lagöverträdare särskilt hårt, eftersom de ofta är betalningssvaga; att obetalda böter kan leda till betalningsanmärkningar, vilka i sin tur kan skapa problem med att teckna hyreskontrakt med mera; att någon annan, till exempel föräldrarna, är betalningsansvariga; samt att böter saknar rehabiliterande inslag (SOU 2004:122, sid. 339–340). Påföljdsutredningen (SOU 2012:34, band 1, sid. 37) föreslår således att låga dagsböter ska ersättas med ett varningsstraff som ska antecknas i belastningsregistret. Förslaget avser unga lagöverträdare som begått brott innan hon eller han har fyllt 18 år.

Samtliga påföljder exklusive böter

Enligt figur 1 har användningen av samtliga påföljder exklusive böter varit mer eller mindre stabil fram till år 2006. Sedan år 1976 är det endast de senaste fyra åren som nivån ligger långt över 60 000-strecket. Jämförs år 1975 med år 2011 framkommer fördelningen som redovisas i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Antal och andel för brott lagförda personer enligt påföljd (exklusive böter och åtalsunderlåtelse enligt Nykterhetsvårdslagen § 57), åren 1975 och 2011. Källa: SCB och Kriminalstatistiken.

	1975		2011		Förändring i procent
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Åtalsunderlåtelse	34 195	54	24 134	37	-17
Fängelse	11 629	18	12 682	20	2
Villkorlig dom	5 178	8	13 841	21	13
Skyddstillsyn	6 365	10	7 280	11	1
34 kap. 1 § första punkten BrB	3914	6	2 077	3	-3
Ungdomspåföljd	831	1	4 186	6	5
Rätt psykiatrisk vård	426	1	293	0	-1
Lagen om vård av missbrukare	307	0	9	0	0
Övriga påföljder	255	0	37	0	0
Ungdomsfängelse/ Sluten ungdomsvård	109	0	82	0	0
Internering	33	0	0	-	-
Total	63 242	98	64 821	98	2

Oavsett tidpunkt är de vanligaste påföljderna åtalsunderlåtelse, fängelse, villkorlig dom och skyddstillsyn. Över tid har användningen av åtalsunderlåtelse och 34 kap. 1 § första punkten BrB¹⁷⁶ minskat, medan villkorlig dom och speciella ungdomspåföljder har ökat.

I det följande beskrivs de enskilda påföljdernas utveckling i större detalj. Redovisningen börjar med den mest ingripande påföljden – fängelse.

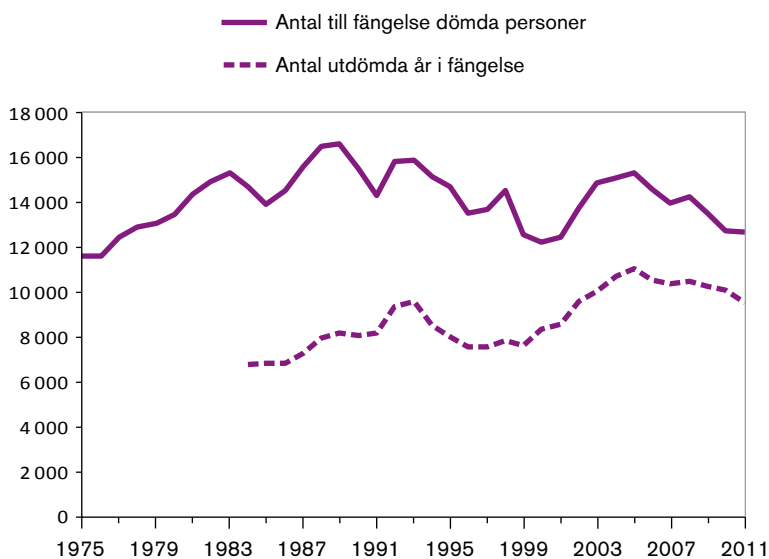
Fängelse

Fängelsestraff döms ut på viss tid eller på livstid. Det kortaste fängelsestraffet är på 14 dagar och det längsta får bestämmas till högst 18 år. Den som avtjänar fängelse på viss tid ska i regel frigges villkorligt när två tredjedelar av strafftiden, dock minst en månad, har avtjänats. Fängelsestraff om högst sex månader kan – efter ansökan av den dömda – verkställas i hemmet i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll (så kallad fotboja).

Fängelse är den strängaste påföljden enligt brottsbalkens regelsystem. Antalet fängelsedomar kulminerade 1989 – samma år som den så kallade straffvärdesreformen trädde i kraft (prop. 1987/88:120; SFS 1988:942). Reformen innebar i korthet att individual- och allmänpreventiva aspekter av påföljdsvalet tonades ned till förmån för att straffet ska stå i proportion till brottets allvarlighet och att lika brott ska leda till lika straff. Efter år 1989 har antalet fängelsedomar sjunkit stegvis. År 2011 fattades cirka 4 000 färre lagföringsbeslut avseende fängelse per år än 1986 (se tabell 2).

Minskningen är huvudsakligen uttryck för två utvecklingslinjer. Dels minskade användningen av fängelsestraff i samband med reformer av trafikonykterhetsbrott (lagändringen 1990; SFS 1990:149). Dels lagförs allt färre kriminellt belastade män för förmögenhetsbrott, speciellt stöldbrott, samtidigt som antalet som döms till fängelse för dessa brott har minskat. Minskningen av antalet fängelsedomar skulle därför ha varit ännu större om inte samtidigt fler personer dömts för brott i samband med hantering av narkotika. Strafftiderna för vålds-, sexual- och narkotikabrott har däremot ökat under perioden 1989–2011, vilket tabell 3 också visar.

¹⁷⁶ 34 kap. 1 § första punkten BrB innebär att om det framkommer att en person som begått brott före eller efter dom eller innan viss påföljd verkställts, kan rätten besluta att den redan utdömda påföljden även gäller det nya brottet. Lagtexten lyder enligt följande: »Har den som för brott dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård begått annat brott före domen eller begår han nytt brott efter domen men innan påföljden till fullo verkställts eller annars upphört, får rätten, med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna 1. förordna att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet...«

Figur 2. Antal lagföringsbeslut avseende fängelse åren 1975–2011, samt antal utdömda år i fängelse åren 1984–2011 (Observera att uppgifter finns endast tillgängliga från och med 1984.) Källa: Kriminalstatistiken.

Tabell 2. Antal och andel till fängelse¹⁷⁷ dömda personer uppdelat på brottstyp, åren 1989 och 2011. Källa: Kriminalstatistiken.

	1989		2011		Förändring i procent
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Brott mot person	2 728	16	2 506	20	3
Brott mot förmögenhet	4 668	28	3 492	28	-1
Brott mot allmänheten	282	2	152	1	0
Brott mot staten	681	4	683	5	1
Trafikbrottslagen	5 757	35	3 409	27	-8
Narkotikastrafflagen	1 347	8	1 356	11	3
Varusmuggningslagen/ Lag om straff för smuggling	160	1	488	4	3
Övrigt	1 012	6	596	5	-1
Total	16 635	100	12 682	100	

¹⁷⁷ Påföljden internering, som avskaffades år 1981, är inte inkluderad.

Tabell 3. Genomsnittliga strafftider för ett antal olika brottstyper åren 1989 och 2011. Antal månader. Källa: Kriminalstatistiken.

Brottstyp	Strafflängd i månader år 1989	Strafflängd i månader år 2011
Brott mot liv och hälsa (3 kap. BrB)	7	13
Brott mot frihet och frid (4 kap. BrB)	4	10
Sexualbrott (6 kap. BrB)	23	27
Narkotikastrafflagen	13	16
Varusmuggningslagen/ Lagen om straff för smuggling	21	23
Samtliga	5 1/2	9

Utvecklingen har inneburit (se figur 2), att »straffmassan« räknad i utdömda fängelseår ökat från knappt 7 000 fängelseår (1984) till drygt 9 500 fängelseår (2011). Antalet fängelseår var som högst år 2005 med drygt 11 000 fängelseår. Enligt Brås kriminalvårdsstatistik består fängelsepopulationen idag i huvudsak av personer som dömts för befattning med narkotika samt för vålds- och sexualbrott. Den 1 oktober 2011 utgjorde denna personkrets ungefär två tredjedelar av samtliga inskrivna på fängelserna.

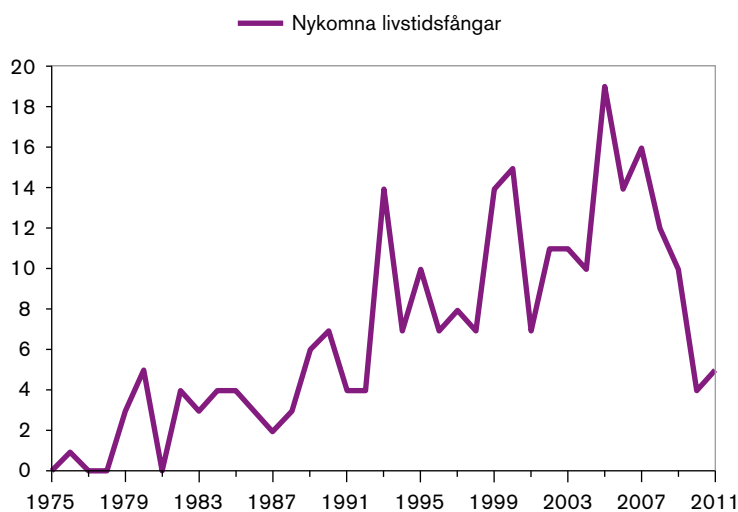
Även antalet livstidsdomar har ökat under perioden (figur 3).¹⁷⁸ Minskningen i slutet av perioden förklaras av att Högsta domstolen har uttalat att normalstraffet för mord ska vara 10 års fängelse och inte livstidsfängelse (nJA 2007 sid. 194). Domen från Högsta domstolen bidrog till en lagändring år 2009 (SFS 2009:396), där det tidsbestämda straffet för mord höjdes från 10 till maximalt 18 år.

På grund av det ökade antalet livstidsdomar och att tiden för benådning och villkorlig frigivning samtidigt förlängts har antalet livstidsfångar tiofaldigats sedan början av 1980-talet. Den 1 oktober 1983 registrerade Kriminalvården 15 livstidsfångar (RSÅ 1993) och enligt kriminalvårdens statistik över intagna livstidsfångar uppgick motsvarande antal till 158 den 1 oktober 2011.¹⁷⁹

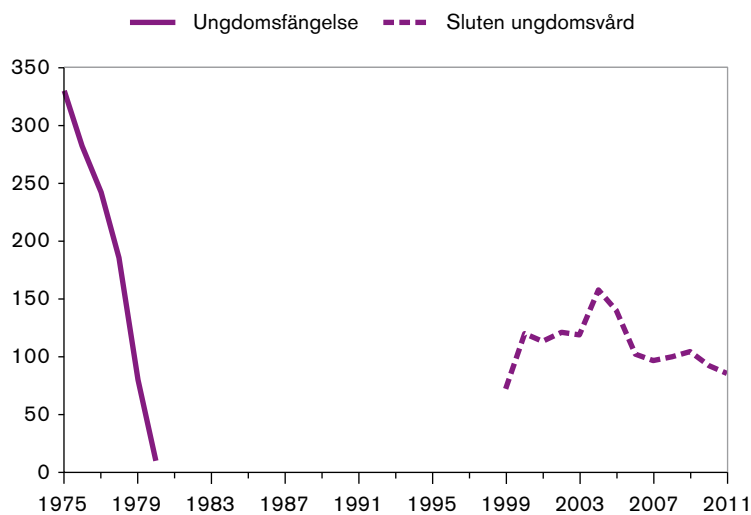
Enligt delbetänkandet Straffskalan för mord (SOU 2007:90), som utredde straffskalan för mord, kan det ökade antalet livstidsdomar fram till 2007 knappast förklaras med att mordbrottsligheten skulle ha blivit grövre eller mer svårartad. En mer sannolik förklaring är att praxis i domstolarna har utvecklats mot en strängare syn på dödligt våld.

¹⁷⁸ Data är hämtade från Kriminalvården då den hittills publicerade påföljdsstatistiken avser tingsrättsdomar som inte behöver ha vunnit laga kraft, och livstidsdomar i regel överklagas till högre rätt. Kriminalvårdsstatistiken avser däremot lagakraftvunna domar.

¹⁷⁹ Se vidare Kriminalvårdens statistikportal: <http://statistik.kriminalvarden.se>.

Figur 3. Antal nykomna livstidsfångar, åren 1975–2011. Källa: Kriminalvården.

Figur 4. Antal personer dömda till ungdomsfängelse, åren 1975–1980, och slutna ungdomsvård, åren 1999–2011¹⁸⁰. Källa: SCB och Kriminalstatistiken.

¹⁸⁰ Inkluderar 34 kap. 1 § första punkten BrB eftersom majoriteten av fallen av ungdomsfängelse handlade om denna kombination av påföljdsbeslut.

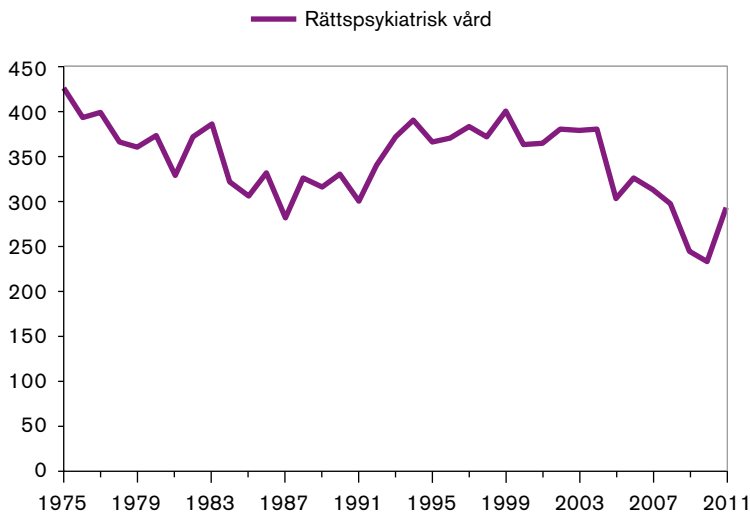
Ungdomsfängelse och sluten ungdomsvård

Ungdomsfängelse avskaffades år 1980, men påföljden återinfördes tjuugo år senare (1999) i form av sluten ungdomsvård. Den innebär att ungdomar under 18 år som begått allvarliga brott, kan dömas till sluten ungdomsvård i stället för fängelse. Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för verkställigheten, som sker på särskilda ungdomshem. Tiden för sluten ungdomsvård är lägst 14 dagar och högst 4 år. Villkorlig frigivning förekommer inte. Syftet med påföljden är bland annat att minska skadeverkningar som en vistelse i fängelse kan ge.

I praktiken har reformen dock inneburit att betydligt fler unga frihetsberövas (Pettersson 2009) samt att förväntningen att kunna minska återfallen inte infriats: återfallsprocenten är oförändrat hög. Av dem som dömts till sluten ungdomsvård åren 2003–2005 återföll mellan 75–83 procent inom tre år om man ej tar hänsyn till tidigare belastning. År 2011 gällde lagföringsbeslut avseende sluten ungdomsvård i åtta av tio fall rån (inklusive grovt), grov misshandel och olika sexualbrott.

Rättspsykiatrisk vård

Antalet domar till rättspsykiatrisk vård har minskat med drygt 30 procent mellan 1975 och 2011. Minskningen förklaras i allt väsentligt av att tillgrepps- och bedrägeribrott numera bara i undantagsfall leder till någon dom till rättspsykiatrisk vård (från 174 domar år 1975 till 38 domar år 2011).

Figur 5. Antal personer dömda till rättspsykiatrisk vård, åren 1975–2011.
Källa: Kriminalstatistiken.

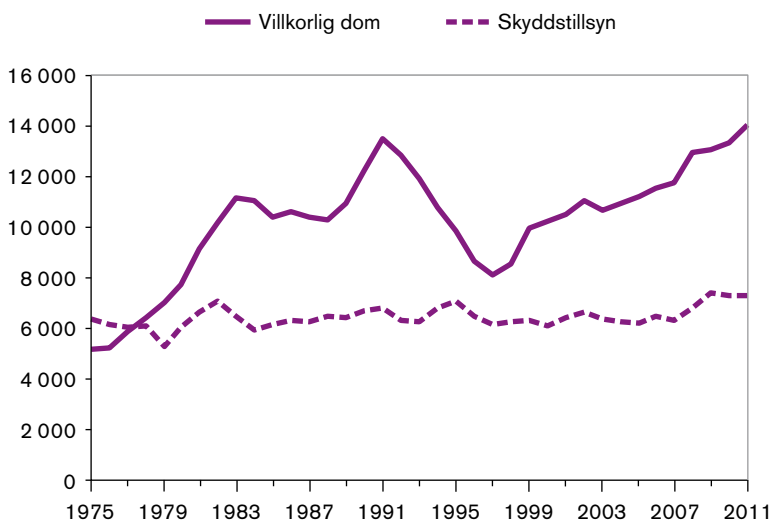
Regelsystemet ändrades år 1992.¹⁸¹ Sedan detta år får rätten också besluta att särskild utskrivningsprövning ska äga rum vid vården om det finns risk för att personen i fråga återfaller i brottslighet som är av allvarligt slag, till följd av den psykiska störningen. Statistik över detta publiceras sedan 2004. Den särskilda utskrivningsprövningen hade då beslutats i 262 av totalt 380 fall; år 2011 var det 210 av totalt 293 fall. Regelsystemet kring rättspsykiatrisk vård har utretts i omgångar – se senast SOU 2012:17.

Skyddstillsyn

Skyddstillsyn är en påföljd som innebär att den dömda personen står under övervakning. Övervakningen upphör normalt efter ett år om inte den dömda av särskilda skäl anses vara i behov av förlängd övervakning. Då kan övervakningen pågå i ytterligare två år. Under prövotiden ska den dömda vara skötsam och försörja sig efter förmåga. Den dömda kan också meddelas föreskrift om missbruksvård med mera, som han eller hon är skyldig att följa. Skyddstillsyn får utdömas för ett brott där rätten anser att påföljden inte kan stanna vid böter. Vid val av påföljd ska rätten som skäl för skyddstillsyn beakta om det finns anledning att anta att denna påföljd kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet. Om den dömda missköter sig kan han eller hon få ändrade eller nya föreskrifter eller en varning. Den dömda kan också i vissa fall omhändertas i högst fjorton dagar. Vid allvarlig misskötsamhet kan skyddstillsynen komma att upphävas och ersättas av en annan påföljd, till exempel fängelse.

Enligt brottsbalkens regelsystem är skyddstillsyn en mildare påföljd än fängelse, men strängare än villkorlig dom (se nedan). Figur 6 visar att användningen av skyddstillsyn har hållit sig på en mer eller mindre konstant nivå under perioden – eventuellt med ett undantag för de sista tre åren (2009–2011) då antalet ökat något. Skyddstillsyn används i stor utsträckning på personer som redan är kriminellt belastade (80 procent år 2011). Skyddstillsyn kan kombineras med böter, med ett fängelsestraff upp till tre månader, med kontraktsvård (sedan 1988) eller med samhällstjänst (sedan 1993). De tre sista kombinationerna förekom år 2011 i drygt vart tredje fall av skyddstillsyn. I början av perioden dominerade förmögenhetsbrott vid användningen av skyddstillsyn (76 procent). I slutet har andelen sjunkit till 32 procent (2011).

¹⁸¹ SFS 1991:1138.

Figur 6. Antal personer som dömts till skyddstillsyn respektive villkorlig dom, åren 1975–2011.¹⁸² Källa: Kriminalstatistiken.

Villkorlig dom

Villkorlig dom innebär en prøvotid på två år, under vilken personen ska vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig själv. Påföljden kan (vilket är regel) förenas med böter och sedan 1999 även med samhällstjänst. Utöver domstolar får även åklagaren sedan 1997 (enligt 48 kap. 4 § rättegångsbalken) i vissa fall döma till villkorlig dom om påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter.

Enligt brottsbalkens regelsystem är villkorlig dom i praktiken en strängare påföljd än böter, men mildare än fängelse och skyddstillsyn. Användningen av villkorlig dom kulminerade 1991 (se figur 6). Minskningen därefter faller i huvudsak på brott mot förmögenhet och brott mot trafikbrottslagen. År 1999 blev det möjligt att kombinera villkorlig dom med samhällstjänst (som ett alternativ till fängelsestraff¹⁸³), vilket förklarar den förnyade ökningen därefter. År 2011 uppgick antalet villkorliga domar med samhällstjänst till cirka 4 750. Knappt tre fjärdedelar av ökningen (68 procent) avseende villkorlig dom mellan 1997 och 2011 faller på brott mot person, brott mot förmögenhet samt trafikbrottslagen. Villkorlig dom används i stor utsträckning på personer utan tidigare kriminell belastning (62 procent år 2011).

¹⁸² Från år 1997 inkluderas i figuren även de fall av villkorlig dom som utdömts genom strafföreläggande.

¹⁸³ SFS 1998:604.

Samhällstjänst

Samhällstjänst infördes som en försöksverksamhet 1990 och blev permanent 1999. Påföljden tillkom efter diskussioner om bland annat behovet av en påföljd som kunde minska fängelsestraffets negativa verkningar. Syftet med samhällstjänst är att minska användningen av korta fängelsestraff, framförallt för yngre lagöverträdare (prop.1989/90:7, sid. 14) (för en mer ingående beskrivning av samhällstjänst som påföljd för ungdomar, se kapitlet om Ungdomsbrottsligheten). Samhällstjänst är inte en självständig påföljd utan är utformad som en föreskrift som kan meddelas vid villkorlig dom eller skyddstillsyn, se 27 kap. 2 a § och 28 kap. 2 a § BrB. En föreskrift om samhällstjänst vid villkorlig dom eller skyddstillsyn kan dömas ut i de fall där det alternativa fängelsestraffet skulle ha varit minst 14 dagar och upp till ett år. Påföljden omfattar skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst 40 och högst 240 timmar. Antalet timmar ska stå i proportion till brottslighetens straffvärde (prop.1989/90:7, sid. 24).¹⁸⁴

Samhällstjänst infördes på försök i vissa delar av landet år 1990. År 1999 blev påföljden permanent och skrevs in i brottsbalken. Påföljden utvidgades samtidigt från att endast ha gällt som föreskrift vid skyddstillsyn till att även gälla som föreskrift vid villkorlig dom.

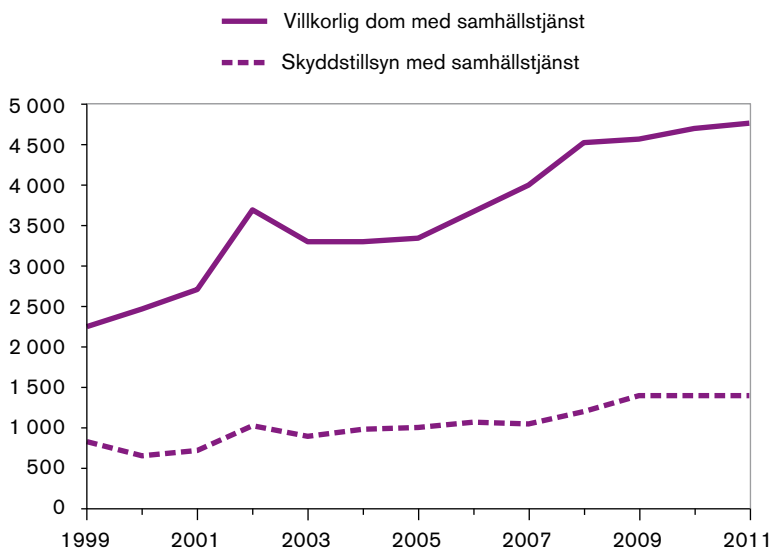
DRYGT 6 100 PERSONER FICK SAMHÄLLSTJÄNST ÅR 2011

Antalet som döms till samhällstjänst har ökat stadigt sedan 1999, vilket figur 7 visar. Särskilt markant har ökningen varit när det gäller villkorlig dom med samhällstjänst. År 2011 dömdes cirka 6 150 personer till samhällstjänst varav tre fjärdedelar fick samhällstjänst i kombination med villkorlig dom (cirka 4 750 personer). Antalet personer som fick samhällstjänst i kombination med skyddstillsyn var nästan 1 400.

Yngre personer dominerar bland de som döms till samhällstjänst. 20–22-åringarna svarar för så mycket som en femtedel av samtliga. Personer dömda till skyddstillsyn med samhällstjänst är som regel yngre än personer dömda till villkorlig dom med samhällstjänst. Ungefär 90 procent av de som döms till samhällstjänst är män och 10 procent är kvinnor.

Det vanligaste är att samhällstjänst utdöms vid relativt lindriga brott. Hälften av dem som får villkorlig dom med samhällstjänst döms till mindre än 60 timmar, vilket motsvarar två månaders fängelse. Motsvarande siffra för skyddstillsyn med samhällstjänst är 70 timmar. Endast en tiondel döms till mer än 140 timmar (motsvarande sex månaders fängelse) (Brå 2012a).

¹⁸⁴ I förarbetena anges som utgångspunkt att 40 timmar motsvarar en månads fängelsestraff och att antalet timmar sedan ökas med 20 timmar för varje ytterligare månad som fängelsestraff istället skulle ha dömts ut upp till 240 timmar.

Figur 7. Antal lagföringsbeslut avseende samhällstjänst med skyddstillsyn eller villkorlig dom, åren 1999–2011. Källa: Kriminalstatistiken.

För de som blev dömda till samhällstjänst åren 2004–2011 var de vanligaste huvudbrotten våldsbrott, rattfylleri samt narkotikabrott och varusmuggling. Våldsbrott är något vanligare bland de dömda till villkorlig dom med samhällstjänst, och tillgreppsbrott och rattfylleri är något vanligare bland de dömda till skyddstillsyn med samhällstjänst (Kriminalvården 2011a).

Samhällstjänsten ska påbörjas så snart som möjligt efter att domen blivit verkställbar, normalt inom åtta veckor enligt kriminalvårdens föreskrifter (3 och 4 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd 2011:5). Statistik från Kriminalvården visar dock att väntetiderna i praktiken är längre. Medianväntetiden ligger runt tre månader. De långa väntetiderna hänger samman med svårigheter att få tag på arbetsplatser och hög belastning. Av de personer som påbörjade samhällstjänst 2010 fullföljde 95 procent påföljden (Kriminalvården, 2011b). Andelen som fullföljde var något högre bland personer dömda till villkorlig dom med samhällstjänst (97 procent) jämfört med de som dömts till skyddstillsyn med samhällstjänst (88 procent). De som inte fullföljer samhällstjänst har i större utsträckning sociala problem och/eller missbruksproblematik.

KLIENTERNAS SYN PÅ SAMHÄLLSTJÄNST

Brå har gjort en studie (2012a) där ett begränsat antal personer (17) intervjuades om sina erfarenheter av samhällstjänst. Det går inte att slå fast att de är representativa för klientgruppen, men svaren de lämnar är intressanta. De 17 klienterna ger generellt sett en positiv bild av samhällstjänst. De trivs på sina arbetsplatser och tycker att arbetet känns meningsfullt. Kontaktpersonerna i studien är engagerade i sin uppgift och vill bidra till att samhällstjänsten blir en positiv erfarenhet. Men det finns också problem. Det gäller svårigheter att rekrytera arbetsplatser, förbättrad kontroll av till exempel klienternas närvaro av frivården, tillgången till stöd från frivården under samhällstjänstperioden samt påföljdens legitimitet bland klienterna. Samtliga ansåg att samhällstjänsten borde vara hårdare och mer avskräckande än i dag för att motverka återfall. De efterfrågade också tuffare och »tråkigare« arbetsuppgifter och möjlighet att kombinera samhällstjänsten med fotboja.

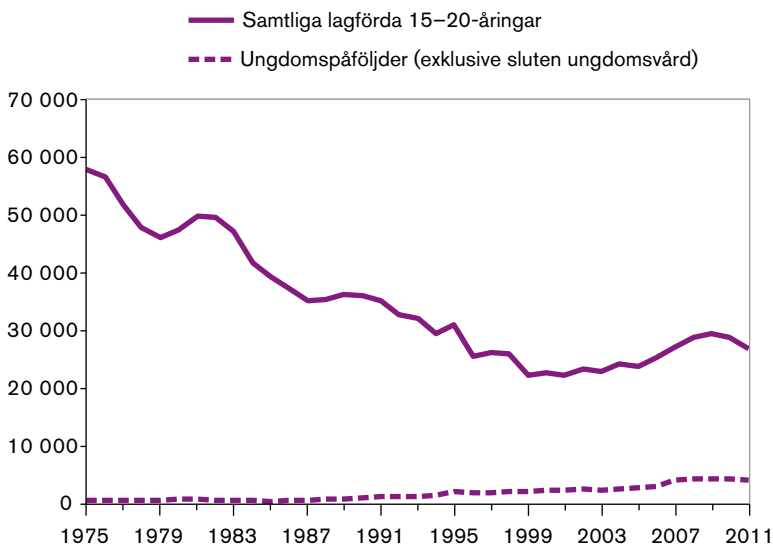
POTENTIALEN ATT ÖKA ANTALET SOM FÅR SAMHÄLLSTJÄNST FRAMSTÅR SOM BEGRÄNSAD

Den samlade bild som framkom i Brås studie där personutredningar och domar analyserades är att potentialen att bredda användningen av villkorlig dom med samhällstjänst är ganska liten. Det tycks endast vara ett fåtal av de personer som uppfyller de formella kraven för samhällstjänst och som dömts till fängelse som i stället skulle kunna ha dömts till samhällstjänst. Av de som istället fick fängelse var det dessutom endast en av åtta som hade samtyckt till att göra samhällstjänst, vilket är ett krav för att påföljden ska kunna utdömas. Enligt analysen förefaller det inte heller finnas några större skillnader mellan olika frivårdsregioner när det gäller bedömningar av vilka personer som är lämpliga för samhällstjänst.

Övriga ungdomspåföljder (exklusive slutna ungdomsvård)

Sedan år 2007 omfattar ungdomspåföljderna ungdomstjänst och ungdomsvård, som ersatte de tidigare ungdomspåföljderna vård enligt barnavårdslagen (till och med år 1981) och vård inom socialtjänsten (åren 1982–2006). Ungdomstjänst avser i tre av fyra fall unga som inte tidigare varit kända för rättsväsendet, medan ungdomsvård används i knappt hälften av fallen mot unga som redan är kända för rättsväsendet. I båda fallen gäller domarna huvudsakligen brott mot förmögenhet och brott mot person.

Medan samtliga lagföringar av unga personer (15–20 år) har halverats under perioden 1975–2011, har de särskilda ungdomspåföljderna ökat betydligt (ungefär fem gånger sedan 1975 – om än från en låg nivå). Användningen av böter och åtalsunderlåtelse har begränsats samtidigt som lagföringarna inför domstol har ökat speciellt från och

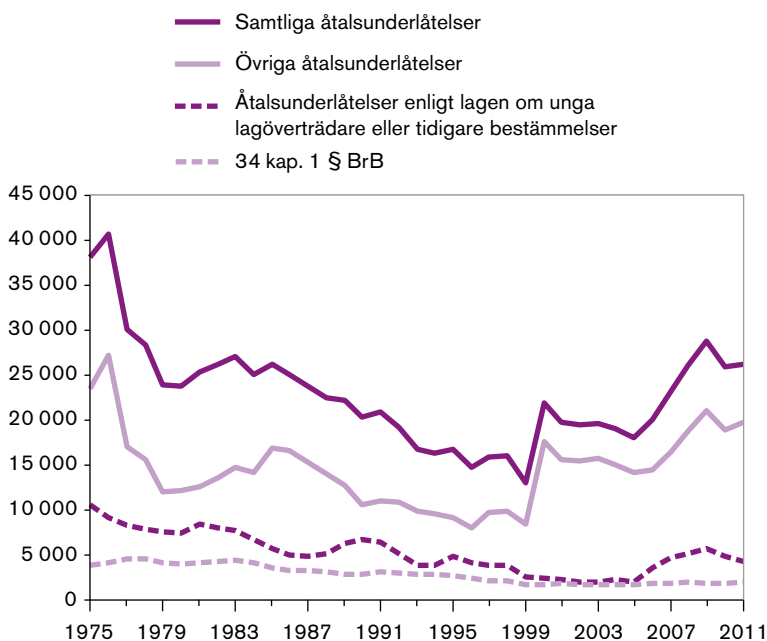
Figur 8. Samtliga lagförda personer (15–20 år) samt vissa ungdomspåföljder (vård enligt barnavårdslagen; överlämnande till vård inom socialtjänsten; samt ungdomstjänst och ungdomsvård), åren 1975–2011. Källa: SCB och Kriminalstatistiken.

med 1995 och efter 2007 (se vidare kapitlet om Ungdomsbrottsligheten). Utvecklingen bör förstås mot bakgrund av att regering och riksdag inte uppfattade det gamla reaktionssystemet med framförallt böter och åtalsunderlåtelse som tillräckligt ingripande och pedagogiskt (jämför sou 2004:122).

Åtalsunderlåtelse och 34 kap. 1 § första punkten BrB

Åtalsunderlåtelse betyder att åklagaren i vissa fall beslutar att inte väcka åtal trots att den misstänkte bedöms vara skyldig till brottet. Anledningen är ofta att brottet är lindrigt och att personen i stället åtalas för ett annat grövre brott, eller att personen är ung. Lagrummet 34 kap. 1 § första punkten BrB tillämpas av rätten i de fall en person som dömts för ett brott, begår ett annat brott under tiden innan domen eller påföljden helt verkställts. Rätten kan då bland annat besluta att den gamla påföljden även avser det nya brottet.

Minskningen av åtalsunderlåtelse i början av perioden hänger samman med fylleriets avkriminalisering 1977. Åren 1985 och 1988 skedde också reformer avseende användningen av åtalsunderlåtelse till unga personer (Granath 2007). Den skarpa uppgången 1999/2000 är en följd av ändringar i redovisningssystemet hos Åklagarmyndigheten.

Figur 9. Antal åtalsunderlåtelse och 34 kap. 1 § första punkten BrB, åren 1975–2011. Källa: SCB och Kriminalstatistiken.

Uppgången efter 2005 förklaras huvudsakligen av fler åtalsunderlåtelse enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelse om unga lagöverträdare 16–17 §§ och rättegångsbalkens bestämmelse i 20 kap. 7 § första och tredje punkten avseende ringa brott. Det kan inte uteslutas att ökningen i slutet av perioden i första hand är en följd av att fler ringa brott redovisats från polisen på grund av ökade effektivitetskrav som sedan handlagts och »lagts ner« av åklagarna via åtalsunderlåtelse. Volymökningen är anseelig – närmare 8 000 ärenden.

Utvecklingen av påföljder enligt 34 kap. 1 § första punkten BrB kännetecknas av en tydlig minskning mellan 1983 och 2000, varefter antalet beslut ligger kring 2 000 årligen. Minskningen utgörs i huvudsak av allt färre förordnanden i samband med skyddstillstånd avseende förmögenhetsbrott, vilket i sin tur sammanfaller med att allt färre kriminellt belastade män lagförs för stöldbrott.

Utblick

Avslutningsvis ska fyra särskilda frågor tas upp, nämligen (1) hur antalet påföljder som åklagare och domstol kan välja emellan, har utveck-

lats under perioden; (2) om kvinnor och män dömts till lika straff; (3) om påföljdsvalet har blivit mildare eller strängare; samt (4) om det finns skillnader mellan olika påföljder när det gäller återfall.

Fler eller färre sanktioner?

Det svenska påföljdssystemet känner inte bara till ett stort antal olika påföljder utan också en mängd kombinationer av dessa. År 1975 redovisades dessa påföljder och påföljds kombinationer i 41 variationer (RSÅ 1976, tabell 3.4.15; avser domslut i tingsrätt). Under tiden har några påföljder och påföljds kombinationer avskaffats (till exempel in-ternering, avsättning, suspension, disciplinstraff för krigsmän), medan nya påföljder har tillkommit (till exempel samhällstjänst, kontraktsvård, ungdomstjänst, ungdomsvård). År 2011 var antalet påföljder och påföljds kombinationer i princip detsamma (40 stycken, se bilaga 1).

Påföljdssystemet har nyligen utretts (SOU 2012:34). Det övergripande målet är att skapa ett system av påföljder som i sina grundläggande drag bildar ett klart och överskådligt uppbyggt system som kan uppfattas som trovärdigt, rimligt och rättvist. Utredningens huvudförslag när det gäller vuxna lagöverträdare är att avskaffa villkorlig dom och skyddstillsyn och ersätta dessa påföljder med ett system av villkorligt fängelse kombinerat med olika tilläggs sanktioner.

Skillnader mellan män och kvinnor

Eftersom en av påföljdssystemets grundläggande målsättningar är att lika brott ska leda till lika straff, är det en viktig fråga om kvinnor och män döms lika – givet att ålder, tidigare brottsbelastning och aktuell brottslighet hålls konstant. Tidigare sammanställningar har visat att så inte alltid är fallet utan att kvinnor behandlas mildare.¹⁸⁵ Det gäller av allt att döma även för den här undersökningsperioden. Visserligen är det inte möjligt att med hjälp av lagföringsstatistiken hålla de enskilda brottens straffvärden konstanta. Men genom att dela upp domsluten efter ålder, tidigare belastning och exakt brottsrubricering samt att endast undersöka tingsrättsdomar som innehåller ett enda brott av angivet slag, uppnås ändå en hög grad av jämförbarhet. Det bör också beaktas att redovisningen avser tingsrätternas bedömning efter det att åklagaren väckt åtal. Redovisningen tar alltså inte upp frågan i vilken mån åklagarna behandlar kvinnor och män lika när det gäller att utfärda åtalsunderlåtelse, strafförelägganden respektive att väcka åtal.

Av utrymmesskäl redovisas i bilaga 2 utfallet för brottstyperna misshandel (3 kap. 5 § BrB), stöld (8 kap. 1 § BrB), rån (8 kap. 5 § BrB), bedrägeri (9 kap. 1 § BrB), (grovt) rattfylleri (trafikbrottslagen 4 § 1 mom.

¹⁸⁵ Se till exempel SCB (1986:52); Kardell (2006: tabell 3.5; 3:13, 3:15–16); Åklagarmyndigheten (2007:40); Kardell (2011: tabell 10).

respektive 4 a §) och narkotikabrott (narkotikastrafflagen (1968:64) 1 §) fördelade på kön, tidigare belastning samt perioderna 1975–1989 och 1990–2010. Valet av period bestämdes av straffvärdesreformen (se ovan) som trädde i kraft under år 1989. Av utrymmesskäl har ålder inte tagits med här, men det har visat sig att åldersfördelningen inte påverkar utfallet på ett principiellt sätt.

Med undantag för bedrägeri, där fördelningen av olika påföljder är mycket likartad mellan kvinnor och män, är tendensen i övrigt tydlig. Kvinnor döms mindre ofta till fängelse, men oftare till skyddstillsyn (se bilaga 2).

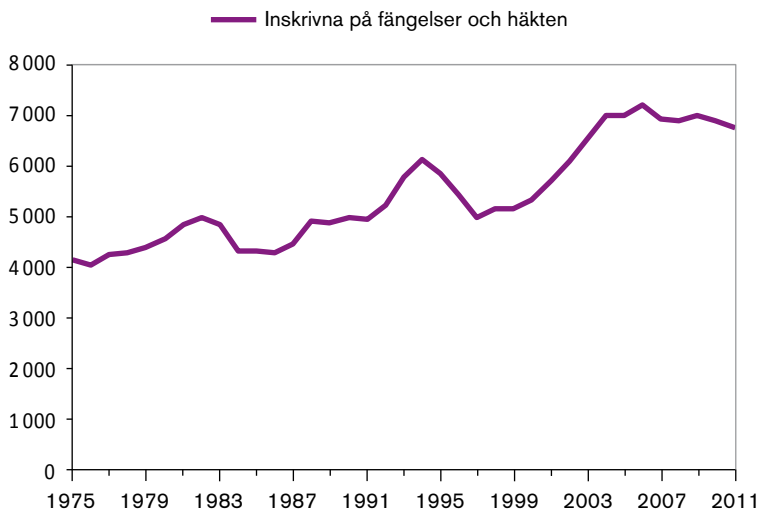
Om detta i första hand beror på en mildare behandling och/eller att brottets straffvärde i allmänhet är något lägre när det gäller kvinnor, förblir en öppen fråga i denna redovisning. Men på grund av att skillnaderna framförallt gäller korta fängelsestraff (upp till sex månader) talar mycket för att kvinnor faktiskt behandlas mildare i tingsrätterna.

Strängare eller mildare sanktioner?

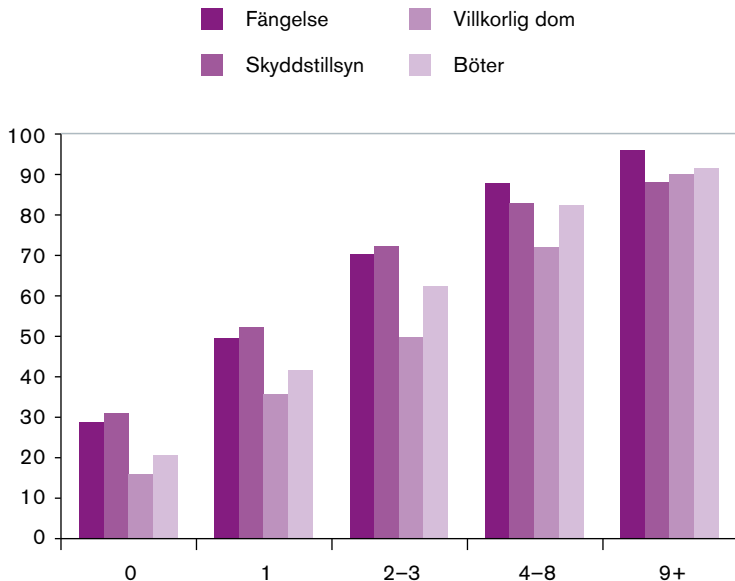
Lagföringar avseende den allvarligaste brottsligheten, den som lett till fängelse eller skyddstillsyn, har varit mycket stabil under perioden. Däremot har strafftiderna förändrats. Kortare frihetsstraff har blivit ovanligare (via till exempel villkorlig dom med kontraktsvård), samtidigt som långa fängelsestraff har ökat. Frågan är om detta är en följd av allvarligare brottslighet och/eller ändrad straffpraxis på grund av skärpt lagstiftning respektive skärpt praxis i överrätterna. Ett detaljerat svar kräver specialundersökningar, men det står klart att såväl lagskärpningar som skärpt praxis haft betydelse (jämför Granath 2007, när det gäller ungdomsbrott). Det sammantagna resultatet är att beläggningen på fängelserna (inklusive häkten) har ökat från genomsnittligt 4 140 fångar år 1975 till ungefär 6 760 fångar år 2011 (se figur 10). Hur den framtida utvecklingen kommer att se ut är svårt att förutse (von Hofer 2010).

Återfall

Även om valet av påföljd numera inte ska avgöras utifrån individual och allmänpreventiva utgångspunkter, är det ändå en berättigad fråga om de olika påföljderna är lika eller olika i återfallshänseende. Den internationella forskning som finns tillgänglig ger ingen tydlig vägledning om huruvida vissa påföljder ger en lägre eller högre risk för återfall än andra när man kontrollerat för inverkan från andra faktorer, det vill säga om det finns några individualpreventiva skillnader mellan påföljder. I vissa analyser framstår det exempelvis som att icke frihetsberövande påföljder ger lägre återfall än frihetsberövande påföljder, men i andra analyser är utfallet det omvända (Villetaz m.fl. 2006).

Figur 10. Antal personer inskrivna på fängelser och häkten (medelbeläggning), åren 1975–2011. Källa: Nordic Criminal Statistics.

Figur 11. Andel personer som återfallit i brott inom tre år av samtliga personer med en ingångshändelse år 2005, efter antal tidigare belastningar och mest ingripande påföljd i ingångshändelsen. Procent. Källa: Kriminalstatistiken.

Figur II bygger på ett stort underlag – i det närmaste 58 900 ingångshändelser, vilket borgar för ett robust utfall. Likartade resultat framkom redan i återfallsstatistiken från 1970- och 1980-talen (RS PM 1991:2, sid. 19–22). Villkorlig dom följs åt av minst återfall, därefter kommer böter. Högst återfall har påföljderna fängelse eller skyddstillsyn beroende på tidigare belastning.

Figuren bekräftar att återfall i brott i allt väsentligt¹⁸⁶ är en funktion av antalet tidigare belastningar. Inom de enskilda belastningsklasserna (0, 1, 2–3, 4–8, 9+) varierar återfallsriskerna mellan olika sanktioner endast i begränsad omfattning, men tre mönster kan urskiljas.

- I belastningsklasserna 0–3 åtföljs fängelse och skyddstillsyn av högre återfallsrisker än de övriga påföljderna.
- Med undantag för belastningsklassen 9+ uppvisar villkorlig dom alltid lägre återfallsrisker.
- Fängelse åtföljs i genomsnitt inte av färre återfall än andra mindre ingripande påföljder.

Återfallsstatistiken bör inte tolkas så att det är själva påföljderna som utgör orsaken till de varierande återfallsriskerna. Speciellt är den villkorliga domen inte i sig orsaken till den systematiskt lägre återfallsrisken när det gäller denna påföljd. Snarare ger den brottslighet som ligger till grund för den villkorliga domen domstolen anledning att tro att brottskarriären i dessa fall går mot sitt slut. Liknande resonemang – bara med omvända förtecken – gäller för skyddstillsyn i belastningsklasserna 0–3, där återfallsriskerna ligger över genomsnittet.

Sammantaget är dock variationerna mellan olika påföljder i de olika belastningsklasserna starkt begränsade och återfallen blir alltmer sannolika ju oftare de tilltalade har varit lagförda. I vilken mån detta är en konsekvens av negativ selektion (det vill säga lågriskfallen har fallit bort i ett tidigare skede) och/eller negativ individualprevention (det vill säga varje ny lagföring bidrar i sig till att försämra möjligheterna till ett laglydigt liv) är oklart.

Referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). Statistiken över lagförda personer. *Specialuttag*.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). *Sambällstjänst – Dagens situation och framtida möjligheter*. Rapport 2012:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

¹⁸⁶ Det vill säga att utfallet inte väsentligt kommer att ändra utseende även om man därutöver skulle hålla konstant kön, ålder, brottstyp och andra faktorer.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012b). *Återfall i brott. Slutlig statistik för 2003–2005*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Dir. 2009:60. *En översyn av påföljdssystemet*. Kommittédirektiv.
- Granath, S. (2007). *Rättsliga reaktioner på ungdomsbrott 1980–2005. Påföljdsval, uppsåtsbedömningar och kriminalpolitik. En kriminologisk analys*. Akademisk avhandling. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 25. Stockholm: Stockholms universitet.
- von Hofer, H. (2010). »Långsiktiga prognoser av platsbehovet på fängelser«, *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap*. Vol. 97, nr 2, sid. 132–149.
- Kardell, J. (2006). »Diskriminering av personer med utländsk bakgrund i rättsväsendet – en kvantitativ analys«. I: J. Sarnecki (red.), *Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet*. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. SOU 2006:30. Stockholm: Fritzes.
- Kardell, J. (2011). *Utländsk bakgrund och registrerad brottslighet – överrepresentation i den svenska kriminalstatistiken*. Rapport 2011:1. Kriminologiska institutionen. Stockholm. Stockholms universitet.
- Kriminalvården (2011a). Registerdata från kriminalvården. Specialuttag år 2011 för Brås rapport om Samhällstjänst (se Brå 2012a).
- Kriminalvården (2011b) *Kriminalvårdens författningssamling*. Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om verkställighet av frivårds-påföljder KVFS 2011:5. Norrköping: Kriminalvården.
- NJA 2007, sid. 194. Högsta domstolens dom meddelad i Stockholm den 30 mars 2007. Mål nr B 353–07.
- Nordic Criminal Statistics 1950–2010 (2012). Rapport 2012:2. Kriminologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Pettersson, T. (2009). *Återfall i brott bland ungdomar dömda till fängelse respektive slutna ungdomsvård*. SiS följer upp och utvecklar 2/10. Stockholm: Statens institutionstyrelse.
- Prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.).
- Riksåklagarens föreskrifter (1999:178).
- RPS 2001. *Polisens årsredovisning 2001*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- RS PM 1991:2. *Återfall i brott. En översikt*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- RSÅ 1976. *Rättsstatistisk Årsbok 1976*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- RSÅ 1993. *Rättsstatistisk Årsbok 1993*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (1986). *Kvinnors rätt och orätt. Statistik och tankar om kvinnor och brott*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SOU 2004:122. *Ingripanden mot unga lagöverträdare*. Betänkande av Ungdomsbrottsutredningen. Stockholm: Fritzes.

- sou 2007:90. *Straffskalan för mord*. Delbetänkande av Straffnivåutredningen. Stockholm: Fritzes.
- sou 2012:17. *Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd*. Betänkande av Psykiatrilagsutredningen. Stockholm: Fritzes.
- sou 2012:34. *Nya påföljder*. Betänkande av Påföljdsutredningen. Stockholm: Fritzes.
- Villettaz, P., Killias, M. och Zoder, I. (2006). *The Effects of Custodial vs. Non-Custodial Sentences on Re-Offending: A Systematic Review of the State of Knowledge*. Campbell Systematic Reviews 2006:13. The Campbell Collaboration.
- Åklagarmyndigheten (2007). *Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott*. En rapport från Åklagarmyndigheten 2007.

Bilaga 1.

Domslut i tingsrätt efter påföljd år 2011. Källa: Brå (2011).

Påföljd m.m.	Samtliga
Fängelse	12 686
Sluten ungdomsvård	87
Skyddstillsyn	4 412
Skyddstillsyn förenat med dagsböter (28 kap. 2 § BrB)	194
Skyddstillsyn förenat med fängelse (28 kap. 3 § BrB)	193
Skyddstillsyn förenat med kontraktsvård (28 kap. 6a § BrB)	1 090
Skyddstillsyn förenat med samhällstjänst (28 kap. 2a § BrB)	1 403
Villkorlig dom	1 386
Villkorlig dom förenat med samhällstjänst (27 kap. 2a § BrB)	4 694
Villkorlig dom förenat med samhällstjänst och dagsböter	1
Villkorlig dom förenat med dagsböter (27 kap. 2 § BrB)	5 374
Ungdomsvård	1 388
Ungdomsvård och ungdomstjänst	340
Ungdomsvård och dagsböter	28
Ungdomstjänst	2 816
Dagsböter	23 653
Normerade böter	9
Penningböter	12 315
Överlämnande till vård enligt lagen om vård av missbrukare (31 kap. 2 § BrB)	15
Rättspsykiatrisk vård	49
Rättspsykiatrisk vård och skyddstillsyn (31 kap. 3 § 3 st. BrB)	2
Rättspsykiatrisk vård med utskrivningsprövning (31 kap. 3 § 2 st. BrB)	183
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende fängelse	365
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende fängelse plus dagsböter	1
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende sluten ungdomsvård	6
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende skyddstillsyn	1 172
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende skyddstillsyn plus fängelse (34 kap. 6 §)	40
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende skyddstillsyn plus dagsböter (34 kap. 6 §)	76
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende skyddstillsyn förenat med samhällstjänst	225
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende skyddstillsyn förenat med kontraktsvård	86
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende villkorlig dom	107
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende villkorlig dom plus dagsböter	26

Påföljd m.m.	Samtliga
34 kap. 1 § 1 p. BrB tillämpad avseende villkorlig dom plus samhällstjänst	1
34 kap. 1 § 1 p. BrB övrigt	2
Fri från påföljd (30 kap. 6 § BrB)	13
Påföljdseftergift (29 kap. 6 § BrB)	29
Övriga fällande domar med två eller fler påföljder (utan referenser angivna mellan påföljd och brott)	3
därav domar med fängelse	1
Övriga fällande domar med referenser angivna mellan brott och påföljd	40
därav med fängelse	26
Samtliga fällande domar	74 510

Bilaga 2.

Samtliga kvinnor och män dömda i tingsrätt åren 1975–1989 och 1990–2010, fördelade på brottstyp, tidigare antal lagföringar och påföljd. Andel och antal. Källa: Brå (2011).

Antal tidigare lagföringar	Påföljd	Misshandel		Stöld		Rån		Bedrägeri		Rattfylleri		Narkotika													
		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010									
		Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)								
0	Böter	79	65	54	34	2	3	1	1	0	1	0	1	2	2	3	5	8	0	0	28	26	6	3	
	Villkorlig dom	15	21	39	49	90	83	97	92	17	3	7	4	90	88	95	93	24	7	28	29	27	26	34	23
	Skyddstill- syn	4	2	5	3	7	9	1	1	50	18	64	11	9	9	2	2	31	8	38	19	35	22	36	16
	Fängelse	2	12	3	13	1	5	1	6	33	78	29	84	0	1	0	1	40	77	34	52	10	26	24	58
	därav mer än 6 månader	0	0	0	1	0	0	0	0	33	72	29	81	0	0	0	0	0	0	0	0	4	8	10	18
	Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	n=	1212	11953	3478	15812	3510	6870	5869	9705	24	176	14	271	2392	3705	1933	1990	2327	20988	3838	16218	328	812	222	769

Antal tidigare lagföringar	Påföljd	Misshandel				Stöld				Rån				Bedrägeri				Rattfylleri				Narkotika					
		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010			
		Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)			
1-2	Böter	65	59	46	30	4	5	2	3	0	0	1	2	2	2	2	2	2	2	6	9	1	0	21	24	2	3
	Vilkorlig dom	19	19	38	46	66	65	81	77	0	3	0	4	71	73	87	89	17	4	4	4	20	23	16	18	18	20
	Skyddstill- syn	12	4	12	8	28	26	13	10	30	22	42	14	28	22	10	6	35	11	43	25	50	29	52	25	25	25
	Fängelse	4	18	4	17	2	4	4	11	70	76	54	81	0	3	1	3	42	75	36	51	13	29	28	28	52	52
	därav mer än 6 måna-der	0	0	0	1	0	0	0	0	61	69	50	79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	8	8	18
	Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n =		555	10794	1628	16796	1948	7293	3235	6555	23	225	24	259	994	3163	1121	2073	900	15271	2094	16606	393	1626	237	1179	1179	
3-4	Böter	61	52	41	27	5	7	2	4	0	0	0	1	2	4	3	3	8	12	0	1	20	22	2	2	2	
	Vilkorlig dom	16	16	29	37	46	45	64	62	0	3	0	1	56	57	73	80	8	3	15	19	7	11	9	12	12	
	Skyddstill- syn	19	8	22	13	45	40	27	23	17	17	33	12	41	32	22	12	37	12	44	28	47	33	52	29	29	
	Fängelse	4	24	8	23	4	8	7	11	83	80	67	87	1	7	2	6	48	72	40	52	25	34	37	57	57	
	därav mer än 6 måna-der	0	1	0	1	0	0	0	0	83	72	67	85	0	1	0	0	0	0	0	0	0	7	9	11	17	
	Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
n =		143	4485	439	7829	723	4152	1257	3478	12	137	6	182	219	1256	304	1031	131	4466	407	6691	166	1158	158	933	933	

Antal tidigare lagföringar	Misshandel				Stöld				Rån				Bedrägeri				Rattfylleri				Narkotika			
	1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010		1975-1989		1990-2010	
	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	Män (%)	Kvin- nor (%)	
5+	50	46	37	25	7	7	3	4	0	0	0	5	4	2	2	2	13	15	1	1	16	17	1	2
	7	10	23	24	23	19	37	30	0	0	11	34	37	54	61	61	5	2	13	15	2	5	5	5
	26	10	28	17	52	43	38	32	28	8	15	51	43	34	23	23	36	13	41	26	41	23	40	26
	16	34	13	34	18	31	22	34	72	92	74	10	15	10	14	14	47	70	45	57	41	55	53	66
	2	2	0	2	1	1	0	1	59	84	74	87	1	1	2	2	0	0	0	0	14	11	18	17
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	140	5610	457	12786	980	10175	2632	12082	32	498	27	644	193	1527	310	1821	88	4021	293	7373	334	2887	669	4691
	n=																							